

Агаркова В.В.,
директор Миколаївської обласної
універсальної наукової бібліотеки,
м. Миколаїв

БІБЛІОТЕКА: СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

*«Інновація відрізняє лідера від
наздоганяючого»
Стів Джобс*

Інновації лежать в основі еволюційного розвитку суспільства, вони сприяють покращенню якості життя людини, супроводжуючи від першого кам'яного інструменту до сучасного обладнання та засобів комунікації. Розуміння інновацій розпочинається з вивчення механізмів появи ноу-хау. Секрет успіху таких відомих особистостей, як Стів Джобс, Білл Гейтс, Марк Цукерберг полягає у першості у винаході актуальних інформаційних продуктів та вмiле їхнє просування на ринку.

Без сумніву інновації є стимулом розвитку у всіх сферах життя, не є виключенням і бібліотечна справа. Вони допомагають бібліотекам стати конкурентоздатними, запроваджувати нові бібліотечні послуги, формувати позитивний імідж у суспільстві і конкретній громаді.

В Українській бібліотечній енциклопедії поняття «бібліотечна інновація» визначається як нестандартні ідея, методика, оригінальний проект, новітні продукти/послуги, що відрізняються від попередніх традиційних форм бібліотечної роботи новими підходами і властивостями і є кінцевим результатом інноваційної діяльності бібліотеки. Бібліотечній інновації притаманні специфічні особливості: новизна, спрямованість на вирішення певної проблеми, орієнтація на поступальний розвиток бібліотеки, трансльованість (здатність до розповсюдження, просування), затребуваність суспільством і користувачами, націленість на практичне запровадження, економічна привабливість (доцільність) [1].

Головною метою бібліотечних інновацій є підвищення рівня бібліотечно-бібліографічної діяльності задля максимально повного задоволення інформаційних, освітніх і культурних потреб користувачів.

Джерелами запозичення інновацій можуть бути конкурси, ярмарки ідей та проектів, професійні видання та Інтернет-спільноти, вивчення соціальних практик суміжних інститутів (шкіл, музеїв, клубів), професійні візити тощо.

Так, бібліотеки Миколаївської області мають досвід представлення своїх напрацювань на таких масштабних заходах, як Національні ярмарки бібліотечних інновацій (2011-2014 рр., м. Київ), Міжрегіональний ярмарок «Бібліотечні інновації для громад: створюємо майбутнє» (2013 р., м. Сімферополь). У 2013 р. вони були базою проведення II Всеукраїнської літньої школи УБА з адвокації «Адвокація: бібліотеки на шляху змін!», у

2015 р. – професійного навчального візиту «Бібліотеки Миколаївщини: модельний формат розвитку» для делегації фахівців з 8 областей України, у 2017 р. – регіональної Літньої школи з адвокації «Бібліотечна адвокація: дієвість, втілена в результат».

Стимулом для інноваційної діяльності бібліотек є також конкурси, що дозволяють фахівцям показати рівень професійної майстерності, здобути нові навички. Обласною універсальною науковою бібліотекою були організовані конкурси професійної майстерності серед бібліотек районних ЦБС на кращий блог (2015), «Буктрейлер – сучасна медіареклама книги та читання» (2016), «Краща віртуальна виставка краєзнавчих книг» (2017). У 2018 р. Миколаївською ОУНБ та ГО «Миколаївське регіональне відділення Української бібліотечної асоціації» за підтримки управління культури, національностей та релігій Миколаївської обласної державної адміністрації започаткований щорічний конкурс професійної майстерності «Бібліотека – орієнтир року», переможці якого визначаються за трьома номінаціями: «Подія року», «Інновація року», «Інтер'єр року». У 2018 р. на конкурс було подано 40 заявок від публічних бібліотек централізованих бібліотечних систем та об'єднаних територіальних громад. Переможцями конкурсу було визначено творчі роботи: «Зона уваги: чиста вода!» міської бібліотеки-філії Новоодеської ЦБС (у номінації «Подія року»), «Лаунж-зона «Бібліотека – активна територія» Трудолюбівської сільської бібліотеки-філії Снігурівської ЦБС (у номінації «Інновація року»), «Громаді – сучасна бібліотека» Мішківської сільської бібліотеки-філії Вітовської ЦБС (у номінації «Інтер'єр року»).

Ще одним показником інноваційної діяльності є участь бібліотек області у міжнародних, всеукраїнських та регіональних проектах, що дозволяє генерувати та втілювати нестандартні ідеї та тим самим створювати нові можливості та послуги для користувачів. Бібліотечні проекти спрямовані, зокрема, на:

- впровадження електронних послуг – проекти «Відкритий діалог: влада, громада, бібліотека», «Твій ой-лайн лікар» (КУ «Вітовська ЦБС»);

- розвиток неформальної освіти дорослих – проекти «Освічена людина – успішна громада» (КУ «Вітовська ЦБС»), «Ми хочемо ділитися своїми знаннями та надихати людей вчити англійську» (КЗ «Новобузька ЦБС»);

- формування медійної грамотності – кіноклуби медіапросвіти з прав людини Docudays UA «100 % життя» (Врадіївська ЦБ) та «Єднання» (Кривоозерська ЦБ);

- мобільне обслуговування населення – проекти «Бібліомаршрутка» (Баштанська ЦБС), «Літні гостини» (Березнегуватська ЦБС), «Місце зустрічі – біля фонтану» (Арбузинська ЦБС);

- інформаційну підтримку розвитку сільського господарства – агрошкола «АгроВООМ» (Братська ЦБС).

Одним з головних чинників впровадження інновацій та успішної роботи установи є професійний злагоджений вмотивований колектив. У 2017 р.

бібліотекарі Миколаївської обласної універсальної наукової бібліотеки пройшли планову атестацію у форматі захисту проектних ініціатив, що спонукало їх виходити за рамки своїх умінь, відкривати у собі нові можливості. Бібліотекарі були поділені на групи з 3-х осіб. Кожна група мала розробити та презентувати власний проект та реалізувати його протягом 2018 року. Оскільки усе різноманіття бібліотечних інновацій можна розглядати в декількох аспектах – функціонально-змістовному (націленому на розширення змістовного діапазону діяльності бібліотек як інформаційних, культурних і освітніх закладів), комунікативно-соціальному (пов'язаному з роллю й місцем бібліотеки в житті суспільства), технологічному (впровадження нових інформаційних технологій при формуванні документно-ресурсної бази бібліотек і системи бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів) [2] – тому і атестаційні проекти мали різну професійну направленість.

Функціонально-змістовні інновації

Кожна установа має свою неповторну історію, що оповідає про події та особистостей. Саме з метою її збереження для наступних поколінь було ініційоване створення музейної експозиції «Історія бібліотеки: від громадської до наукової». Здійснена підготовча робота: матеріали систематизовано по групах, створено електронний архів, експонати описано згідно з правилами архівного зберігання, підготовлено макет тематичної експозиції. Відкриття музею планується у 2019 р.

Науково-пізнавальний проект «Новий погляд на знайомі речі» створений з метою поглибити знання користувачів про знакові відкриття минулого століття, опираючись на літературу технічного спрямування 50-80-х рр. ХХ ст. Заходи проекту проходили у форматі наукових шоу, що поєднували науковий підхід і видовищну подачу матеріалу. Другий модуль даного проекту «Кінематографія» включав зустрічі, присвячені історії анімаційних фільмів, впливу кіномузики на простір кінофільму, проблемам екранізації літературних творів та особливостям виразних засобів німого кінематографа.

Наступна група проектів була націлена на створення нових послуг.

Web-коучинг «БібліоSTUDIES» – проект з дистанційного навчання фахівців публічних бібліотек об'єднаних територіальних громад, у рамках якого протягом року фахівці бібліотеки провели цикл вебінарів за темами: «Регламентуюча документація», «Облік бібліотечних фондів», «Вилучення документів з бібліотечних фондів», «Перевірка бібліотечних фондів», «Стратегічне планування розвитку бібліотек», «Електронна звітність публічних бібліотек (ЕСMaP)», «Соціально-економічна цінність бібліотеки», «Соціологічні дослідження». Усього навчання пройшли 26 учасників з бібліотек 9 ОТГ та 8 ЦБС.

Проект «Студія письменницької майстерності «Мистецтво слова» був створений для тих, хто прагне написати власний літературний твір. Протягом року учасники студії відвідували творчі зустрічі, майстер-класи та заняття, на

яких обговорювалися питання структури та різновидів твору, планування художнього твору, створення персонажів, саморедагування та підготовки книги до видання тощо. Під час засідань проходило обговорення та аналіз творів членів студії. Викладачами студії стали письменники та видавці – брати Дмитро та Віталій Капранови, Віра Марущак, Ірина Гудим, Інеса Завялова, Лілія Бондаренко, Надія Дерманська та Єлизавета Безушко.

Ідея проекту «Будь на хвилі – читай, думай, дискутуй!» виникла із появою у бібліотеці Зони вільного читання як майданчика для спілкування, творчих зустрічей та дозвілля. Протягом року заходи проекту проходили у рамках двох акцій. Так, акція «Миколаїв, що читає» мала за мету популяризацію традицій сімейного читання. Свої казки дітям читали Віра Марущак, Інеса Завялова, Єлизавета Безушко, Євген Погорелов. Акція «Вільний мікрофон» створила майданчик для презентації власної творчості (поезії, музики, оповідань, п'єс) та зібрала усіх охочих на творчі зустрічі із поетами Ольгою Сквірською, Максом Айдахо, Ксаною Коваленко, художником-ілюстратором Алісою Грабко. У рамках проекту видано 5 буклетів із серії «Читай українською: книги-переможці літературних конкурсів».

Одним із важливих напрямків діяльності бібліотеки є організація роботи читацьких об'єднань за інтересами. Так, клуб молодих і креативних «Територія Науки» створив умови для спілкування молодого покоління з досвідченими науковцями та винахідниками, а також проведення заходів з питань наукової, науково-технічної та винахідницької діяльності. Засідання клубу проводилися раз у квартал у форматі інтерактивних заходів, серед яких пітчінг-сесія «Інноваційні розробки молодих науковців», переможці якої отримали сертифікати на втілення своїх проєктів із застосуванням 3D-принтера у бібліотечній творчій лабораторії «Mykolaiv FabLab»; техновиставка «Сходинки до успіху: винаходи юних техніків» та інші.

Спостерігається позитивна тенденція до збільшення зацікавленості громадян історією рідного краю. Тому на базі відділу документів і наукових розвідок з питань краєзнавства був створений краєзнавчий клуб «БібліоКліо». У рамках роботи клубу започатковано цикл зустрічей з відомими миколаївськими істориками та краєзнавцями під назвою «Ескізи історії з...», героями яких стали Ольга Петренко, Денис Бондаренко, Тетяна Губська, Євген Мірошніченко.

Комунікативно-соціальні інновації

До відзначення Року охорони культурної спадщини України та 81-ї річниці з дня заснування Миколаївської області була проведена Регіональна акція «FotoКрай: Миколаївщина в об'єктиві», фінальним заходом якої стала виставка фотографій, що продемонструвала багатство та розмаїття історико-культурної спадщини Миколаївської області. Співорганізаторами акції виступили центральні районні бібліотеки області, 14 з яких зібрали та надіслали до обласної бібліотеки фотороботи мешканців району. Роботи були представлені у 3 категоріях: архітектурна спадщина, природне середовище,

традиційно-побутова культура. До кожної фотографії додавалася довідка про об'єкт.

«Сузір'я злагоди» – спільний проект обласної бібліотеки з національними товариствами області, зокрема німецьким національним товариством «Wiedergeburt» та Миколаївським обласним товариством поляків. Проект передбачав проведення заходів, що розкривають національні особливості народів, їхню матеріальну та духовну культуру, історію перебування у місті Миколаєві. Заходи проекту відвідали близько 300 осіб. У планах на 2019 р. – популяризація болгарської та єврейської історії та культури.

У співробітництві з Миколаївським обласним відділенням фонду соціального захисту інвалідів впроваджувався проект «Міжбібліотечний абонемент та особливі користувачі: час діяти разом» з комплексного обслуговування людей з інвалідністю. Бібліотекарі налагодили партнерські зв'язки з Центром комплексної реабілітації дітей з інвалідністю «Мрія», Міським центром реабілітації дітей-інвалідів, громадською організацією «Миколаївська обласна організація Українського товариства глухих». На базі ГО «Миколаївський фізкультурно-оздоровчий клуб інвалідів «Вікторія» відбулися творчі зустрічі з миколаївськими поетами В'ячеславом Качуріним, Євою Гіан та Олегом Духовним, музикантом Віктором Тасинкевичем.

Технологічні інновації

Такі проекти активно використовують нові інформаційні технології для створення власних продуктів. Так, метою проекту «Цифрова колекція раритетів» є створення електронного ресурсу оцифрованих видань з приватних книжкових зібрань відомих миколаївських діячів, колекцій прижиттєвих видань видатних письменників і вчених, тематичних колекцій, що стали основою фонду нашої бібліотеки. Початковим етапом стало оцифрування видань з приватної бібліотеки родини Аркасів: відскановано 42 книги. На кожну книгу складено бібліографічний опис, анотацію та книгознавчий опис. У 2019 р. планується оцифрувати колекції М.П. Паризо-де-ла-Валетта, М. Манганарі, О. Понятовського, М. Пескера.

Сьогодні більша частина традиційних друкованих періодичних видань переходить у віртуальний простір і отримує цифровий формат. У рамках проекту «Періодика в цифрі» розпочалося створення бази даних «Ретро-каталог змісту журналів» з повним розкриттям їхнього змісту. У 2018 р. внесено інформацію з трьох наукових журналів – «Економіка України», «Слово і час», «Український історичний журнал». Ще одним ресурсом даного проекту став каталог веб-сайтів електронних українських періодичних видань «Укрпрес on-line» з анотаціями та активними посиланнями на веб-сайти.

«Музичний флешбек» – це проект зі створення електронної бази грамплатівок, що розрахований на 4 роки. Протягом звітнього року фонд грамплатівок був розподілений на 15 жанрово-тематичних категорій і до електронного каталогу було введено описи 1108 платівок.

Наразі вимогою часу є переведення карткових каталогів і картотек в електронний формат, що додає зручності та оперативності пошуку інформації. У рамках проекту «П'ятий вимір каталогів» розпочалася робота по переведенню алфавітного каталогу періодичних видань та систематичної картотеки статей в електронний формат, зокрема введено 3380 та відредаговано 2128 бібліографічних записів розділів «Історія, археологія, етнографія» та «Політика. Політичні науки».

У рамках проекту «Fresh-book» було створено групу у соціальній мережі Facebook, що знайомить віртуальних користувачів з новими виданнями, що надійшли до фондів бібліотеки. Матеріали на сторінці систематизовані за рубриками: «Fresh-новинки», «Світ письменника», «Книжкова палітра», «Про книгу та читання». На даний час група налічує більше 1000 учасників.

Більшість проектів будуть продовжуватись і надалі, оскільки вони започаткували нові партнерства, ефективні формати заходів та створення нових електронних ресурсів. Успішний проект – той, що знаходить своє продовження у нових ідеях, і тим самим є основою для наступних інновацій.

Отже, важливо розуміти, що найцінніша інновація – це та, що створена самостійно і відповідає очікуванням користувачів. Бібліотечні інновації впливають на всю діяльність закладу, призводять до зростання рівня значущості й авторитету бібліотеки у громаді, розширенню її функцій, набуттю нового статусу та позитивного іміджу, що у кінцевому підсумку сприяє динамічному розвитку бібліотеки, її конкурентоспроможності у суспільстві [1].

Список використаних джерел:

1. Вилегжаніна, Т. І. Бібліотечна інновація // Українська бібліотечна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ube.nplu.org/article/%D0%91%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>, вільний (дата звернення: 09.03.2019). – Назва з екрана.

2. Вилегжаніна, Т. Інновації – визначальний фактор розвитку бібліотек України / Т. Вилегжаніна // Бібліотечна планета. – 2009. – № 3. – С. 6–9.